

Hvězdárna Lošov

Lošov je vesnice 12 km východně od Olomouce, za Svatým Kopečkem. Rozkládá se především v údolí potoka, vlévajícího se 5 km dále do říčky Bystřice, v krásné krajině. Návštěvník přijíždějící od Sv. Kopečku po silnici by po vyjetí z lesa na návrší určitě nečekal na obzoru siluetu domku s kopulí.

Základní kámen hvězdárny položil v roce 1956 učitel obecné školy v Lošově (dnes zrušené) Josef Sienel. Před dokončením stavby však změnil působiště a hvězdárnu dostavěl jeho kolega Jaroslav Dohnal. Do provozu byla hvězdárna uvedena v červenci 1957.

Pozorovatelná stojí téměř na vrcholu oblého kopce uprostřed pole. Má půdorys 4krát 4 metry a cihelné zdi tl. 30 cm, rovnoběžné se směry sever-jih a východ-západ. Severovýchodní roh je zakulacený. Překvapivě nízký strop (2 m) a střecha jsou tvořeny železobetonovou deskou bez jakékoli tepelné izolace. Nad přízemím nad severovýchodním rohem se tyčí zděná rotunda o průměru 3 m zastřešená kopulí ocelové konstrukce kryté prkny a plechem. Kopule a poněkud úzká štěrbinová se ovládají ručně, pozorovatelná je ovšem napojena na elektřinu (dnes už elektroinstalace dosluhuje).

V 50. a 60. letech sloužila pozorovatelná místním, lošovským astronomům-amatérům převážně k popularizaci astronomie.

Koncem 60. let byla vykradena a krátce nato vyhořela. Jakákoli činnost na ní byla zastavena. Na jaře 1996 jsem na nástěnce v přízemí přírodovědecké fakulty viděl vybledlý výstřižek ze starých novin se snímek hvězdárny zcela schované pod přerostlými stromy. Pod fotografií stálo: "Hvězdárna Lošov je zcela ukryta pod stromy". Snímek patrně pocházel z tohoto období. Působil na mě výsměšným dojmem.

V 70. letech nastal náhlý obrat k lepšímu. Hvězdárna Lošov (HL) se stala majetkem OB Lošov a správcem pan Jiří Konečný, astronom-amatér, který zahájil energickou rekonstrukci. S pomocí několika přátel - nadšenců - uvedl pozorovatelnu do stavu umožňujícího popularizaci astronomie i amatérská pozorování (1977). Zásluhou ředitele Hvězdárny Olomouc, p. Květoslava Vaňka získala lošovská pozorovatelná refraktor Reifelder&Hertel

125/1875 (Mnichov 1905) a fotografickou komoru Messerschmidt. V okruhu lidí navštěvujících hvězdárnu panovala důvěra, což dovolilo založit fungující astronomický kroužek pro mládež. Kromě toho se za vedení pana Konečného na HL pozorovaly pravidelně meteorické roje, sluneční fotosféra a atmosféry (v koordinaci s AsÚ ČSAV v Ondřejově). Pan Konečný korespondoval se světovými astronomickými ústavy (např. NOAA) a publikoval výsledky pozorování v Solar-Geophysical Data.

HL byla tehdy otevřená 2x týdně a pravidelně navštěvovaná (zejména v období návratu Halleyovy komety).

V druhé polovině 80. let projevil město zájem, aby HL přešla pod Okresní kulturní středisko v Olomouci (kam spadala též Hvězdárna Olomouc). Slibovalo panu Konečnému dotaci od KSČ 300 000 korun na přístavbu a větší částky na provoz. Avšak hned poté, co v lednu 1986 pozorovatelná pod OKS přešla, nastaly potíže. Příspěvek předisponovala ZOO Olomouc a management střediska začal zasahovat do činnosti hvězdárny takovým způsobem, že znemožnil panu Konečnému důstojné pokračování rozvoje. Neúnosné poměry donutily pana Konečného odejít.

Po panu Konečném převzal HL dr. Vojtěch Kunovský, podle všeho však spíše formálně. Navíc ne na dlouho, neboť na podzim 1990 předal správu 25-letému zámečnickovi a kniháři, p. Josefu Masničákovi. Pan Masničák byl v mládí bezpochyby astronom-amatér a jeho povolání dávalo tušit, že pro něj nebude daleko od myšlenky k činu. Podmínky však k tomu zpočátku dobré neměl. Krátce po sametové revoluci si postupně všechny olomoucké kulturní instituce začaly předávat hvězdárnu jako horký brambor i se správcem. Po rozpadu posledního majitele, Městského kulturního centra (1991) byl nad oběma hvězdárnami pověšen otazník přežití. Město nabídlo Hvězdárnu Lošov k odkoupení za 60 000 tehdejších korun. Kupec se nenašel. Patovou situaci a hrozbu zrušení ukončil až o rok později vedoucí Katedry teoretické fyziky Přírodovědecké fakulty, prof. Vratislav Vyšín. Přesvědčil radnici, aby obě hvězdárny na jeho katedru převedla. Zajistil tak provizorní budoucnost, avšak jeho vysoký věk a absolutní nedostatek financí mnoho nadějí ke zlepšení nepřinesly.

Pan Masničák založil nový astronomický kroužek (1991), pokusil se opravit kopuli (mechanicky nevyhovuje) a dobetonoval za pomoci kamarádů vršek pilíře dalekohledu. Když vichřice odnesla střešní krytinu, bleskurychle zjednal opravu, ale nepředstavoval panu Konečnému rovnocenného nástupce. Svědčí o tom např. zacházení s dalekohledy, které vedlo k tomu, že na HL není ani jeden použitelný přístroj, větší, než Binar 25x100. Z toho, jak „opravy“ dalekohledů probíhaly, by každému odborníkovi na jemnou mechaniku vstávaly hrůzou vlasy na hlavě.

Určitou naději na obnovení pozorovatelské aktivity představoval zpočátku astronomický kroužek. Pan Masničák dokonce podpořil pozorovací aktivitu tak, že některým starším členům poskytl klíče od hvězdárny. Jeho nedostatek času a naprostá nezodpovědnost některých držitelů klíčů však posléze vedly k mrzutostem. V kroužku převládly osobní spory. Oboustranná pýcha a neochota k dohodě vedly v létě 1996 k rozpadu kroužku.

Vývoj mne tehdy velice překvapil a znechutil. V roce 1996 už bylo zřejmé pozdě na pokus o nápravu smírnou cestou. Kdo na tom prodělal, jsou jedině astronomové-amatéři.

Do pátého desetiletí trvání pozorovatelná v Lošově vstoupila coby živořící, bez programu pro veřejnost a navštěvovaná pravidelně jen správcem a jeho oblíbenci. V prostředí trávajícího nezájmu zastupitelských orgánů stavba nemá jako hvězdárna budoucnost. Výhodná poloha kopce však slibuje využití v houstnoucí radiokomunikační síti.

■ Vladimír Kocour ml.

Autor děkuje pracovníkům Hvězdárny Olomouc, panu Jiřímu Konečnému a panu Josefu Masničákovi za cenné informace.